

DRUŽINSKA PODJETJA KOT NOSILCI TRAJNOSTNEGA PREHODA NA DOLENJSKEM: ANALIZA UPORABE NARAVNIH IN OBNOVLJIVIH VIROV ENERGIJE TER RAVNANJA Z ODPADKI

Jasna Češnjevar¹

Anita Blažič²

POVZETEK

Prispevek obravnava vlogo družinskih podjetij pri uresničevanju trajnostnega razvoja na območju jugovzhodne Slovenije, s poudarkom na uporabi naravnih in obnovljivih virov ter ravnanju z odpadki. V teoretičnem delu so predstavljene povezave med družinskim podjetništvom in trajnostnim razvojem, vključno s strateškimi in okoljskimi pristopi. Empirični del temelji na anketi, izvedeni med 54 družinskimi podjetji v jugovzhodni Sloveniji, kjer so analizirani njihovi pogledi in prakse glede trajnostnih virov energije, vrste virov energije, uporabe službenih vozil in ravnanja z odpadki. Rezultati kažejo, da so podjetja razmeroma okoljsko ozaveščena, posebej na področju ravnanja z odpadki, medtem, ko je uporaba obnovljivih virov energije in električnih vozil še omejena. Raziskava izpostavlja pomen ozaveščanja in spodbud za prehod v bolj trajnostno usmerjeno poslovanje v družinskem podjetništvu.

KLJUČNE BESEDE: *družinsko podjetništvo, trajnostni razvoj, jugovzhodna Slovenija, obnovljivi viri energije, ravnanje z odpadki.*

FAMILY BUSINESSES AS DRIVERS OF THE SUSTAINABLE TRANSITION IN THE DOLENJSKA REGION: ANALYSIS OF THE USE OF NATURAL AND RENEWABLE ENERGY SOURCES AND WASTE MANAGEMENT

ABSTRACT

The article discusses the role of family businesses in achieving sustainable development in southeastern Slovenia, with an emphasis on the use of natural and renewable resources and waste management. The theoretical part presents the links between family entrepreneurship and sustainable development, including strategic and environmental approaches. The empiri-

1 Univerza v Novem mestu Fakulteta za ekonomijo in informatiko Slovenija, jasna.cesnjevar@uni-nm.si

2 Univerza v Novem mestu Fakulteta za ekonomijo in informatiko Slovenija, anita.blazic@uni-nm.si

cal part is based on a survey conducted among 54 family businesses in southeastern Slovenia, analyzing their views and practices regarding sustainable energy resources, types of energy sources, use of company vehicles and waste management. The results show that companies are relatively environmentally conscious, especially in the field of waste management, while the use of renewable energy resources and electric vehicles is still limited. The study highlights the importance of awareness and incentives for the transition to more sustainable business practices in family entrepreneurship.

KEY WORDS: *family entrepreneurship, sustainable development, southeastern Slovenia, renewable energy resources, waste management.*

UVOD

Družinsko podjetništvo ima ključno vlogo pri trajnostnem razvoju, saj v poslovanje vključujejo dolgoročne gospodarske, okoljske in družbene strategije. V nasprotju z ostalimi podjetji, družinska podjetja pogosto dajejo prednost medgeneracijski trajnosti in svoje gospodarske cilje usklajujejo s širšo družbo. Poleg tega, se družinska podjetja zavedajo pomembnosti dolgoročne trajnostne usmerjenosti. P. Sharma in S. Sharma (2021) poudarjata, da družinska podjetja razvijajo trajnostne strategije, ki ne koristijo le njihovim podjetjem, temveč tudi lokalnem okolju. Ta podjetja se zavedajo, da se dobičkonosnost in trajnostni razvoj ne izključujeta, temveč sta medsebojno odvisna. Z vlaganjem v okolju prijazne proizvodne metode, zmanjševanjem količine odpadkov in obnovljivimi viri energije, lahko družinska podjetja ohranijo konkurenčnost, hkrati pa ohranijo tudi vire za prihodnje generacije (P. Sharma in S. Sharma, 2021, str. 2–5).

Vodstvo v družinskih podjetjih ima ključno vlogo pri spodbujanju trajnostnih pobud. Raziskava, ki so jo izvedli Jamil, Stephens in Fadzil (2024) kaže, da družinska podjetja, ki uporabljajo strateški vidik podjetništva, bolj verjetno in bolj uspešno izvajajo trajnostne ukrepe. Ta pristop vključuje spodbujanje inovacij, prevzemanje tveganja in upoštevanje okoljske politike za doseganje dolgoročne trajnosti. S spodbujanjem podjetniške miselnosti v družinskih podjetjih lahko tako lastniki, kot tudi nasledniki zagotovijo, da uporaba trajnostnih ukrepov ostane glavni vidik poslanstva podjetja (Jamil, Stephens in Fadzil, 2024, str. 31–33).

Strategija razvoja Slovenije 2030 zagotavlja uporaben okvir za razumevanje, kako se lahko družinska podjetja uskladijo z nacionalnimi trajnostnimi cilji. Ta strategija poudarja zdravo in kakovostno življenje, kulturo, gospodarsko stabilnost, trajnostno gospodarstvo in varnost kot ključne cilje trajnostnega razvoja. Številna slovenska podjetja so sprejela načela krožnega gospodarstva, pri čemer se osredotočajo na zmanjševanje odpadkov, izboljšanje energetske učinkovitosti in vlaganje v obnovljive vire. Ta podjetja imajo ključno vlogo pri spodbujanju gospodarske stabilnosti, poleg tega pa skrbijo za okolje in svoje delovanje usklajujejo z dolgoročno strategijo razvoja Slovenije (Strategija razvoja Slovenije 2030, str. 21–23).

V članku se bom osredotočila predvsem na trajnostno gospodarstvo na področju uporabe naravnih in obnovljivih virov ter ravnanja z odpadki v družinskih podjetjih s sedežem v jugovzhodni Sloveniji. Obnovljivi viri energije, kot so sončna, vetrna, hidro in geotermalna energija, so ključnega pomena pri zmanjševanju emisij toplogrednih plinov in spodbujanju trajnostnega razvoja. V nasprotju s fosilnimi gorivi, se ti viri energije naravno obna-

vljajo in med delovanjem povzročajo minimalne emisije. Vključevanje obnovljivih virov energije v gospodarstvo je bistvenega pomena za zmanjšanje okoljske škode (Lucey, 2023).

Ko govorimo o trajnostnem gospodarstvu je zelo pomembno krožno gospodarstvo. Okvir krožnega gospodarstva dopolnjuje uvajanje obnovljivih virov energije s spodbujanjem učinkovite rabe naravnih virov in zmanjševanja količine odpadkov. Medtem, ko linearno gospodarstvo izkorišča naravne vire in ne gleda na količino nastalih odpadkov, se krožno gospodarstvo osredotoča na uporabo obnovljivih virov in trajnostno uporabo naravnih virov energije ter na zmanjšanje količine končnih odpadkov. To dosega tako, da nastale odpadke reciklira in ponovno uporabi za surovine, če je le to možno, na koncu pa zavrže le tiste odpadke, ki jih ne morejo ponovno uporabiti ali reciklirati. (Širec et.al., 2017, str. 72-73) Kljub koristim, ki jih ima uporaba obnovljivih virov, pa je prehod na gospodarstvo, ki temelji na obnovljivih virih energije, povezan z izzivi, eden največjih pa so visoki začetni investicijski stroški.

METODOLOŠKI OKVIR

Namen in cilji raziskave

Namen raziskave je preučiti, v kolikšni meri družinska podjetja v jugovzhodni Sloveniji vključujejo trajnostne prakse v svoje poslovanje, s poudarkom na uporabi naravnih in obnovljivih virov energije ter ravnanju z odpadki. S tem želi raziskava prispevati k razumevanju okoljskega vidika trajnostnega razvoja znotraj družinskega podjetništva ter ugotoviti, ali in kako se ta podjetja odzivajo na sodobne okoljske izzive. **Cilji raziskave** so ugotoviti, kako družinska podjetja ocenjujejo pomembnost uporabe obnovljivih virov energije in ravnanja z odpadki, kateri viri energije prevladujejo kot primarni v teh podjetjih, analizirati uporabo službenih vozil z vidika pogonskega sistema, ugotoviti, na kakšen način imajo podjetja urejeno ravnanje z odpadki in oceniti razlike v okoljskem vedenju glede na pravnoorganizacijsko obliko, število zaposlenih in generacijsko strukturo podjetja.

Raziskovalno vprašanje

Za dosega namena in ciljev raziskave smo si zastavili naslednje raziskovalno vprašanje:

RV1: V kolikšni meri in na kakšen način družinska podjetja v jugovzhodni Sloveniji vključujejo trajnostne prakse, kot so uporaba naravnih in obnovljivih virov energije ter skrbno ravnanje z odpadki, v svoje poslovanje?

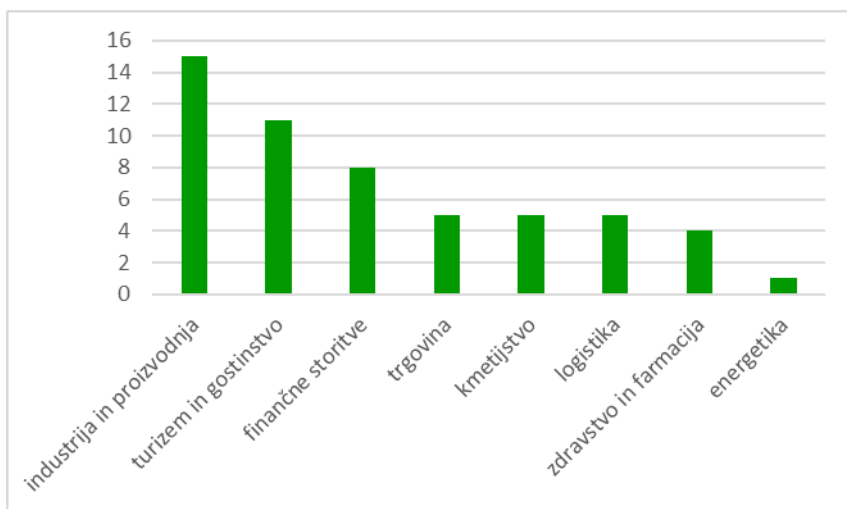
Metodologija

Raziskava temelji na kvantitativni metodi zbiranja podatkov s pomočjo strukturiranega anketnega vprašalnika. Anketa je bila poslana družinskim podjetjem s sedežem v jugovzhodni Sloveniji, ne glede na panogo ali velikost podjetja. Vzorec raziskave je obsegal 54 družinskih podjetij, ki so se prostovoljno odzvala na povabilo k sodelovanju. Anketni vprašalnik je vključeval tako demografske in organizacijske podatke (dejavnost podjetja, pravnoorganizacijska oblika, število zaposlenih, generacijska struktura), kot tudi vsebinska vprašanja, povezana s trajnostnim poslovanjem – npr. viri energije, način ravnanja z odpadki in vrsta službenih vozil. Podatki so bili analizirani z uporabo osnovnih statističnih metod, rezultat pa je bil predstavljen v obliki grafov, frekvenc in deležev. Za poglobljeno

interpretacijo je bila uporabljena metoda deskriptivne analize, pri čemer so bile ugotovitve primerjane s teoretičnimi izhodišči in obstoječo literaturo s področja trajnostnega razvoja in družinskega podjetništva.

Rezultati in interpretacija

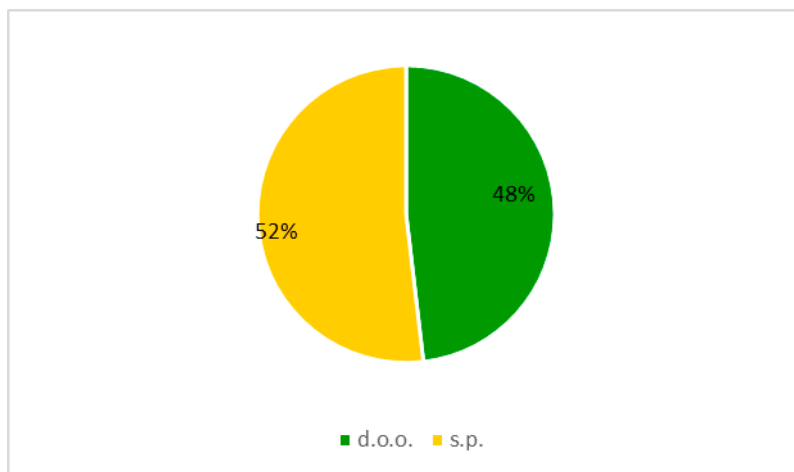
Anketirana podjetja delujejo v različnih panogah, njihova razporeditev po panogah je prikazana v grafu spodaj.

Graf 1: Panožna struktura anketiranih podjetij

V grafu je prikazana porazdelitev družinskih podjetij, ki so sodelovala v anketi, po panogah v katerih delujejo. Iz grafa je razvidno, da je največ (28%) podjetij iz industrije in proizvodnje. Nekaj manj (20%) je podjetij iz turizma in gostinstva ter iz finančnih storitev (15%). Podjetja, ki delujejo na področju trgovine, kmetijstva in logistike, predstavljajo vsako po 9% celotnega vzorca anketiranih podjetij. Nekaj manjši delež (7%) predstavljajo podjetja iz zdravstva in farmacije. Najmanjši delež anketiranih podjetij (2%) predstavljajo podjetja iz področja energetike, takšno podjetje je v vzorcu le eno.

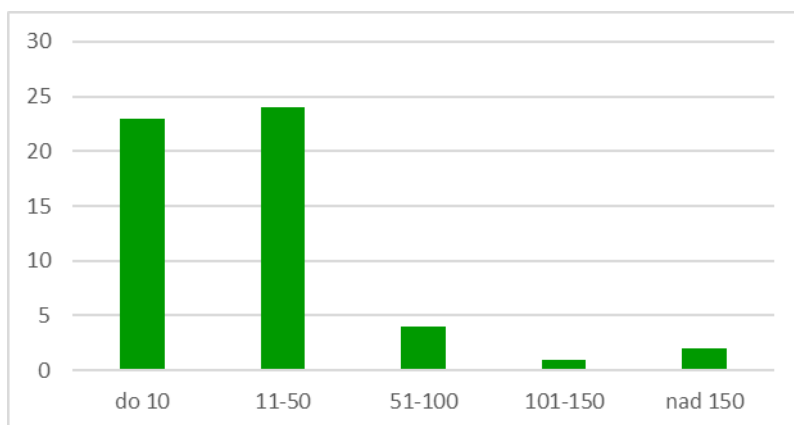
Struktura anketiranih podjetij glede na pravnoorganizacijsko obliko družinskih podjetij je razvidna iz grafa 2.

Graf 2: Pravnoorganizacijska oblika podjetij

V grafu je prikazana porazdelitev anketiranih podjetij glede na pravnoorganizacijsko obliko. Porazdelitev je skoraj enakomerna, nekaj več podjetij je organiziranih kot s.p., kar je bilo pričakovano. Kot s.p. je organiziranih 28 podjetij, kar predstavlja 52% vseh anketiranih podjetij. Kot d.o.o. je organiziranih 26 podjetij, kar predstavlja 48% vseh anketiranih podjetij.

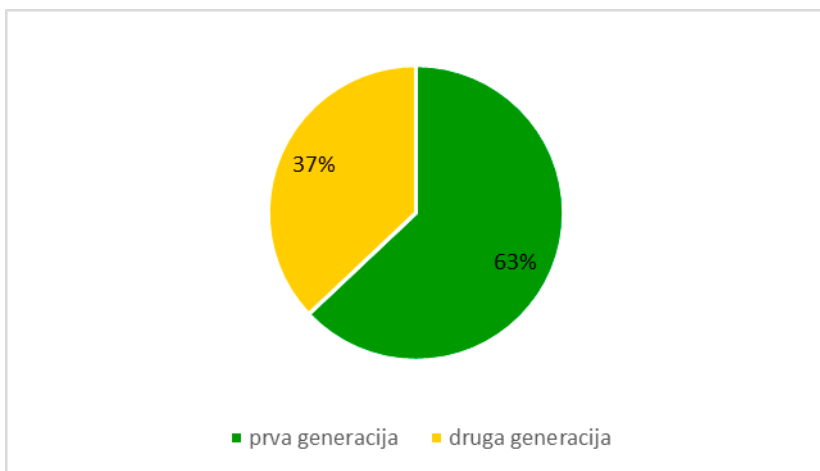
Za prikaz velikosti podjetij, ki so sodelovala v anketi, je v spodnjem grafu prikazana razporeditev podjetij glede na število zaposlenih.

Graf 3: Število zaposlenih v podjetjih

V grafu je prikazano število zaposlenih v anketiranih podjetjih. Največ podjetij (44%) ima 11 do 50 zaposlenih. Večji delež (43%) pripada tudi podjetjem z do 10 zaposlenimi. Več kot 50 zaposlenih ima 13% vseh anketiranih podjetij. Takšni rezultati so bili pričakovani, saj je v Sloveniji največ mikro (do 10 zaposlenih) in malih (11 do 50 zaposlenih) podjetij, kar se je pokazalo tudi z anketo.

Ker se družinska podjetja prenašajo iz generacije na generacijo, smo anketirance vprašali tudi katera generacija trenutno vodi njihovo podjetje. Odgovori so prikazani v spodnjem grafu.

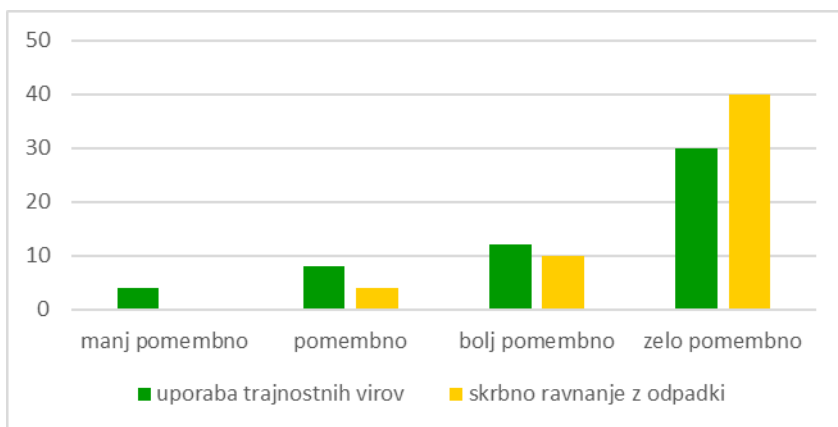

Graf 4: Generacij, ki trenutno vodi družinsko podjetje

V grafu je prikazano katera generacije je v času anketiranja vodila podjetje. Družinska podjetja, ki so sodelovala v anketi so bila v lasti prve ali druge generacije. Največ anketiranih podjetij (63%) je v lasti prve generacije. V lasti druge generacije je 37% anketiranih podjetij.

Naslednja vprašanja v anketi so se nanašala na uporabo naravnih in trajnostnih virov ter na ravnanje z odpadki v družinskih podjetjih.

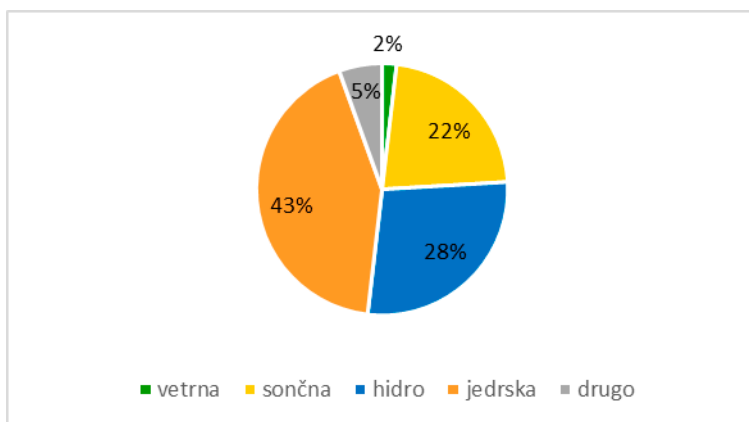
Anketiranci so najprej ocenjevali kako pomembna je za njihovo podjetje uporaba trajnostnih virov energije in skrbno ravnanje z odpadki. Rezultati so prikazani v grafu spodaj.

Graf 5: Ocena pomembnosti trajnostnega ravnanja v družinskih podjetjih

Iz grafa lahko razberemo, da je večini anketiranih družinskih podjetij zelo pomembna tako uporaba trajnostnih virov energije, kot skrbno ravnanje z odpadki. Vidimo pa lahko, da je večjem deležu podjetij (74%) zelo pomembno skrbno ravnanje z odpadki, kot uporaba trajnostnih virov energije (56%). Nobenem anketiranem podjetju ni skrbno ravnanje z odpadki manj pomembno. Uporaba trajnostnih virov energije je manj pomembna 7% anketiranih podjetij. Z rezultati ankete lahko povzamemo, da je večini družinskih podjetij zelo pomembno trajnostno gospodarjenje, je pa še zmeraj nekaj družinskih podjetij, ki jim trajnostno gospodarjenje (predvsem uporaba trajnostnih virov energije) ni pomembno.

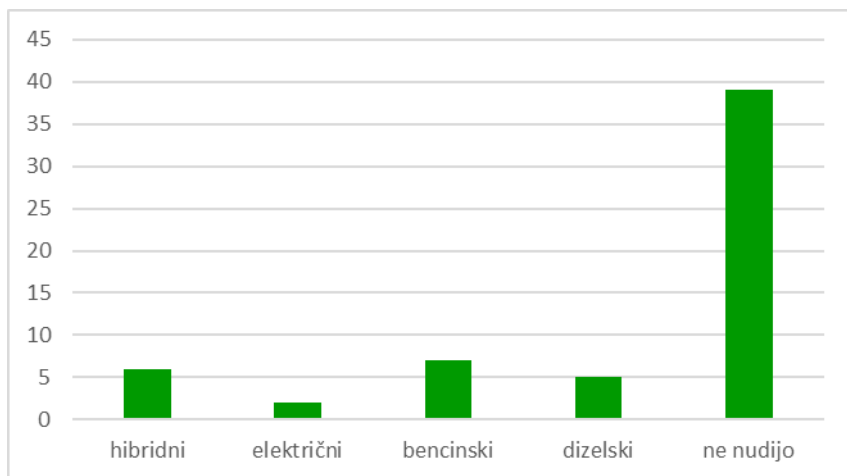
Za vpogled v uporabo trajnostnih virov energije smo v anketi družinska podjetja vprašali kateri je njihov primarni vir električne energije. Odgovori so prikazani v spodnjem grafu.

Graf 6: Primarni vir električne energije

Kot lahko vidimo iz grafa zgoraj, je večini družinskih podjetij (43%) primarni vir električne energije jedrska energija, kar je bilo pričakovano. Velik delež družinskih podjetij ima kot primarni vir električne energije hidro (28%) in sončno energijo (22%). Povzamemo lahko, da je kot obnovljiv vir najbolj uporabljena hidro energija, sledi pa ji sončna energija. Vetrna energija je primarni vir energije le enemu družinskemu podjetju (2%), ki je bilo anketirano. Tri anketirana podjetja (5%) so na vprašanje odgovorila z druga, niso pa navedla kateri vir jim je primaren.

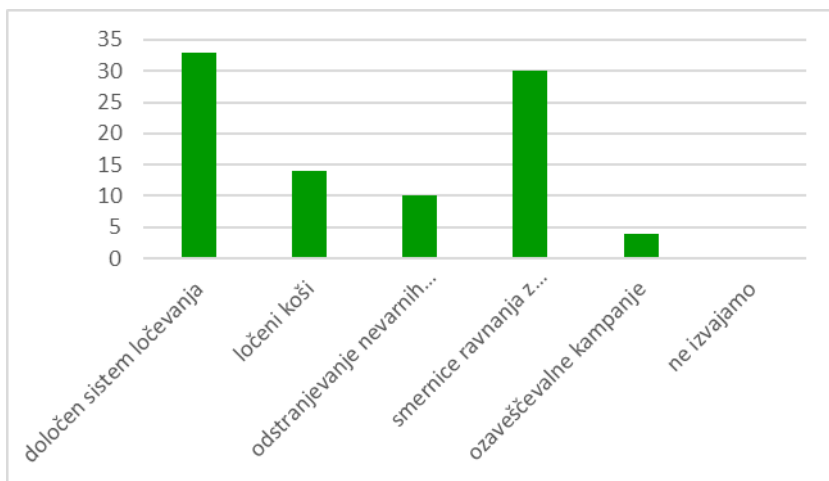
Da bi lahko povzeli uporabo obnovljivih virov smo anketirana podjetja vprašali tudi o službenih vozilih. Ali jih ponujajo in če jih, kakšen je njihov pogonski sistem. Anketiranci so lahko na vprašanje odgovorili z več odgovori. Odgovori so prikazani v spodnjem grafu.

Graf 7: Pogon službenih vozil

Iz grafa lahko razberemo, da večina podjetij (72%) ne nudi službenega vozila. Ostalih 28% anketiranih podjetij nudi službena vozila. Od družinskih podjetij, ki ponujajo službena vozila, jih največ (sedem podjetij) nudi vozila na bencinski pogon. Le eno družinsko podjetje manj je označilo, da ima njihovo službeno vozilo hibridni pogon. Pet družinskih podjetij nudi službena vozila na dizelski pogon. Najmanj podjetij (dva podjetja) uporablja službena vozila na električni pogon, kar je ravno nasprotno kot so bila pričakovanja pred izvedbo ankete, saj je bilo pričakovano, da bo delež električnih vozil največji.

Za vpogled v ravnanje z odpadki v družinskih podjetjih smo anketirance vprašali kako je v njihovem podjetju urejeno oziroma določeno ravnanje z odpadki. Na vprašanje je bilo možno odgovoriti z več odgovori. Rezultati so prikazani v grafu spodaj.

Graf 8: Pristop k ravnanju z odpadki

Iz grafa lahko razberemo, da imajo vsa podjetja določeno in urejeno ravnanje z odpadki. Največ družinskih podjetij (33 podjetij) ima jasno določen sistem za ločevanje različnih vrst odpadkov. Večina podjetij (30 podjetij) ima določene smernice za ravnanje z odpadki. Nekaj družinskih podjetij (14 podjetij) ima na delovnem mestu ločene koše za različne vrste odpadkov. Nevarne odpadke redno odstranjuje 10 družinskih podjetij. Najmanj družinskih podjetij (4 podjetja) organizira ozaveševalne kampanje o ravnanju z odpadki.

Glede na zastavljeno raziskovalno vprašanje: V kolikšni meri in na kakšen način družinska podjetja v jugovzhodni Sloveniji vključujejo trajnostne prakse, kot so uporaba naravnih in obnovljivih virov energije ter skrbno ravnanje z odpadki, v svoje poslovanje?, rezultati raziskave kažejo, da se družinska podjetja v jugovzhodni Sloveniji v precejšnji meri zavedajo pomena trajnostnega ravnanja, zlasti na področju ravnanja z odpadki. Večina anketiranih podjetij ima vzpostavljen sistem za ločevanje odpadkov ter določene smernice, kar kaže na odgovoren odnos do okolja. Manj spodbudna pa je ugotovitev, da uporaba obnovljivih virov energije še ni široko razširjena. Kot primarnimi vir energije še vedno prevladujeta jedrska in hidroenergija, medtem ko je uporaba sončne ali vetrne energije omejena.

Pomanjkljivosti se kažejo tudi pri uporabi okolju prijaznih službenih vozil. Električna vozila so redkost, večina podjetij, ki sploh ponuja službena vozila, pa še vedno uporablja bencin ali dizel kot glavni vir pogona. To nakazuje na potrebo po dodatnih spodbudah, ki so na voljo tudi kot davčne olajšave in ozaveščanju o okoljskih koristih prehoda na bolj trajnostne transportne rešitve.

Zanimivo je tudi, da večino podjetij še vedno vodi prva generacija, kar lahko vpliva na strategije odločanja, saj mlajše generacije pogosto izkazujejo večjo naklonjenost trajnostnim praksam. V prihodnje bi bilo zato smiselno spremljati in morda razširiti raziskovanje v smeri vpliva prenosa vodenja na povečanje okoljske zavzetosti podjetij.

ZAKLJUČEK

Izvedena anketa, v kateri je sodelovalo 54 družinskih podjetij iz jugovzhodne Slovenije, je pokazala, da so družinska podjetja v tem delu Slovenije razmeroma visoko okoljsko ozaveščena in se zavedajo pomembnosti trajnostnega gospodarjenja. Večina anketiranih podjetij deluje v industriji in proizvodnji in je organizirana kot samostojni podjetnik. Glede na število zaposlenih prevladujejo mikro in mala podjetja. Večina podjetij, ki je sodelovala v raziskavi vodi prva generacija, kar tudi vpliva na strategije in vrednote v povezavi s trajnostnim gospodarjenjem.

Anketa je pokazala, da ima za družinska podjetja velik pomen skrbno ravnanje z odpadki, nekoliko manj poudarka pa dajejo na uporabo trajnostnih virov energije. Kot primarni vir električne energije prevladuje jedrska energija, sledita pa ji hidro energija in sončna energija. Kljub pričakovanju, da bo delež uporabe električnih službenih vozil velik, se je pokazalo, da je ta najnižji. Večina vozil v družinskih podjetjih, ki nudijo službena vozila, še vedno deluje na fosilna goriva (bencin in dizel). S tem se kaže tudi povezava, da družinska podjetja, ki so sodelovala v raziskavi, manj naklonjena uporabi trajnostnih in obnovljivih virov. Na področju ravnanja z odpadki so rezultati bližje pričakovanjem. Vsi anketiranci imajo namreč določen sistem za ravnanje z odpadki, pri čemer prevladujejo jasno določen sistem ločevanja in smernice ravnanja z odpadki.

Rezultati raziskave tako potrjujejo, da družinska podjetja predstavljajo pomemben dejavnik trajnostnega razvoja na regionalni ravni, vendar obstajajo priložnosti za napredek, zlasti na področju uporabe obnovljivih virov energije in trajnostne mobilnosti. Nadaljnji razvoj trajnostnih praks bo zahteval več podpore, ozaveščanja in dolgoročnega strateškega razmišljanja, še posebej ob generacijskih prehodih, ki lahko pomembno vplivajo na okoljsko usmerjenost podjetij.

LITERATURA

- Jamil, M., Stephens, S. in Md Fadzil, A.F. (2025). Sustainability in family business settings: a strategic entrepreneurship perspective, *Journal of Family Business Management*, Vol. 15 No. 1, pp. 29-47. Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/JFBM-01-2024-0001>
- Vlada Republike Slovenije. (b.d.). Strategija razvoja Slovenije 2030.
- Lucey, E. (13.2.2023). What exactly is the role of renewable energy in a circular economy? Planet Ark.
- Sharma, P. in Sharma, S. (2021). *Pioneering Family Firms' Sustainable Development Strategies*. Edward Elgar Publishing Limited. United Kingdom. <http://dx.doi.org/10.4337/9781789904420>
- Širec, K., et. al. (2018). Slovenska podjetna in krožno gospodarstvo: Slovenski podjetniški observatorij 2017. Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta. <https://doi.org/10.18690/978-961-286-134-6>